

Villa elävänä perintönä

käsityön ja ekokulttuurin elvyttäminen

Valokuva: Minna Kovero, 2023.

Maria Huhmarniemi

Perinnevillan käyttö voi päättyä, mikäli siihen liittyvät tiedot, taidot ja merkitykset eivät siirry sukupolvelta toiselle. Sen vastavoimana perinteitä voidaan elvyttää. Revitalisaatio ymmärretään aktiivisena ja ajassa muuntuvana prosessina, jossa perinnettä tulkitaan uudelleen suhteessa nykyhetken tarpeisiin, arvoihin ja ympäristöihin. Tässä luvussa jäsennetään revitalisaatiota tarpeiden, materiaalin, toiminnan ja vaikutusten välisenä dynamiikkana ja tarkastellaan osallistavien käytäntöjen, nykyaikaisen koulutuksen ja luovien alojen roolia perinteen uudistamisessa. Eettiset lähestymistavat korostuvat. Vaikka ekokulttuuriseen ja teknologiseen revitalisaatioon voi liittyä jännitteitä, teknologiat voivat tukea perinteen jatkumista. Villaekosysteemin revitalisaation tarkastelu havainnollistaa luonnon, kulttuurin ja talouden kietoutumista toisiinsa sekä perinteen merkitystä identiteetin, yhteisöllisyyden ja kestävyysrakentamisessa.

Kulttuuriperintö on vaarassa kadota, kun käsityötaitojen osaajat ikääntyvät eivätkä tieto, taidot ja niihin liittyvät merkitykset siirry nuoremmille sukupolville. Katkos voi syntyä, jos perinteitä ei opita, jatketa tai uudisteta muuttuvissa olosuhteissa ja käsityön tarpeissa. Käsityöperintö pysyy elävänä silloin, kun se muuntuu ajan kuluessa ja muovautuu vuorovaikutuksessa yhteiskunnan ja ympäristön muutosten kanssa. VillaInno-hankkeen tavoitteena oli elvyttää villakäsityöhön liittyviä perinteitä niitä samalla uudistaen. Ymmärrys tällaisesta prosessista syveni hankkeen aikana.

Revitalisaatio tarkoittaa perinteen tietoista uudelleenaktivointia. Perinne ei palaudu täysin historiaa vastaavana, vaan sopeutuu nykyisyyteen. Mäori-tutkija Matahaere-Atariki (2017) kuvaa revitalisaatiota kulttuurin tulkintana ja perinteen transformaationa. Erityisesti kielten elvyttämistä on toteutettu tavoitteellisesti ja tarkasteltu laajasti tutkimuksessa (ks. esim. Knuuttila, 2019; Echeverria & Sparling, 2024; Wager & Berriz, 2023). Elvyttäminen voi kuitenkin kohdistua myös kulttuurin eri muotoihin ja käsityöhön (Fetzer, 2025; Wang ym., 2023). Onnistuneena esimerkkinä voidaan mainita taiteilija Outi Pieskin ja arkeologi Eeva-Kristiina Harlinin työ saamelaisen sarvilakkiperinteen elvyttämiseksi (Lakkala ym., 2017).

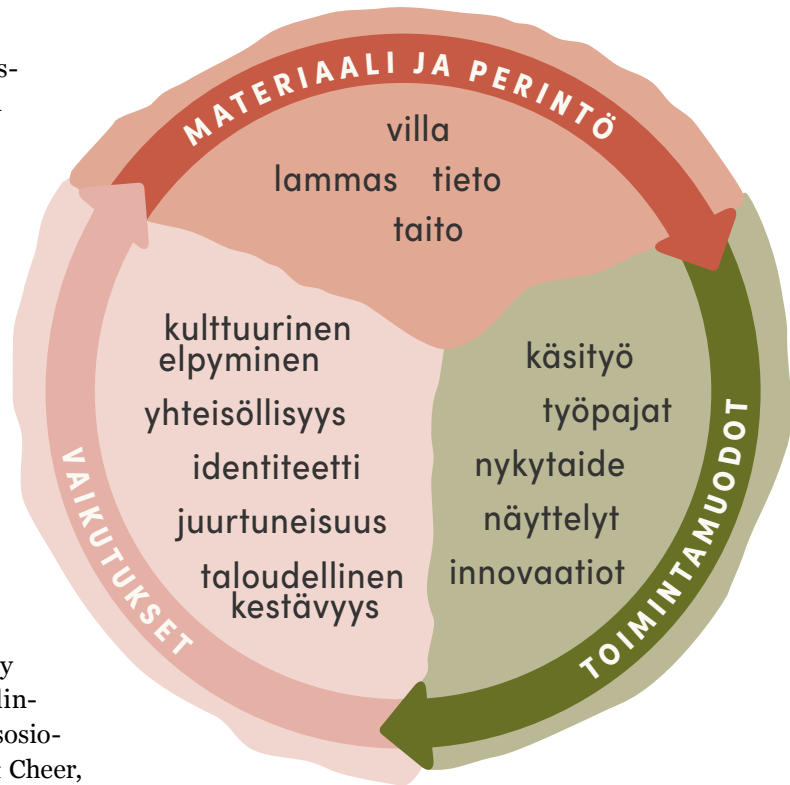
Revitalisaatiota toteutetaan alkuperäiskansojen yhteisöissä mutta myös muiden kansojen kontesteissa. Esimerkiksi inuitien kulttuurillista ylpeyttä on edistetty perinteisten taitojen ja tarinoiden oppimisen kautta (Cunsolo ym., 2017). Japanissa revitalisaatiota on tarkasteltu keinona uudistaa yhteys menneisyyteen alkuperäiskansojen ja muiden kansojen välisen keskinäisen kunnioituksen edistämiseksi (Uzawa, 2019).

Taiteella, taideperustaisilla menetelmillä ja taidetapahtumilla nähdään merkittäviä mahdollisuuksia elvyttämisprosesseissa, ja käsityöperinteitä on elvytetty nykyaiteen konteksteissa (Huhmarniemi, 2021; Härkönen ym., 2018). Esimerkiksi taidetapahtumilla on pyritty elvyttämään maaseutuyhteisöjä, joiden elinvoimaisuutta väestökato, ikääntyminen ja sosio-ekonominen taantuminen uhkaavat (Qu & Cheer, 2021). Taidetapahtumien on esitetty voivan vahvistaa elinvoimaa, yhteisöllisyyttä ja kiinnostusta maaseutualueita kohtaan (Qu & Cheer, 2021).

Ilmasto- ja ympäristökriisit lisäävät kiinnostusta sellaisen henkisen perinnön ja luontosuhteen elvyttämiseen, jossa ihminen nähdään osana luonnonympäristöä ja holistista elämän verkostoa. Tällaisen henkisen perinteen elvyttäminen voi vahvistaa vastuullisuuden ja kestävyysarvoja (Valkama, 2016). Tällaiseen lähtökohtaan kiinnittyy myös niin sanotun villaekosysteemin elvyttäminen. Villaekosysteemillä tarkoitamme villaan liittyvää dynaamista verkostoa, jossa lampaat, ihmiset, ympäristö, materiaaliprosessit, käsityötekniikat ja kulttuuriset merkitykset muodostavat keskinäisriippuvaisen kokonaisuuden. Se kattaa villan koko elinkaaren sekä siihen liittyvät tiedot, käytännöt ja arvot.

Taitojen, merkitysten ja materiaalistensuhteiden uudistamista

Käsityöperinteen elvyttämisen kontekstissa elvyttäminen merkitsee taitojen, merkitysten, materiaalistensuhteiden ja käsityön kielen uudelleentulkintaa ja uudelleen merkityksellistämistä nykyhetkessä. Elvyttäminen ei ole menneen toisintamista sellaisenaan vaan aktiivista suhteen

KUVA 1. Revitalisaatio materiaalin, toiminnan ja vaikutuksen välisenä dynamiikkana.

rakentamista perinteeseen ja sen tuomista osaksi nykyajan elämää. Käsityön kielen elvyttäminen voi tarkoittaa esimerkiksi yhteyden kokemista kulttuurisiin symboleihin, koristekuvioihin ja merkitysjärjestelmiin sekä niiden ottamista uudelleen käyttöön ja tulkitsemista nykykonteksteissa.

Kulttuurista elvyttämistä voidaan tehdä niin kouluissa ja oppilaitoksissa kuin harrastetoiminnassa ja elinkeinoelämässä. Kansalaisopistot, yhdistykset, työpajat ja koulut voivat ylläpitää ja välittää käsityötaitoja, kun taas opettajat, taiteilijat, kulttuuritoimijat ja sosiaalisen median vaikuttajat voivat tehdä perinteitä näkyviksi ja innostaa niiden jatkamiseen ja uudistamiseen. Myös elinkeinot, kuten kulttuurimatkaileminen ja käsityöyrittäjyys, voivat tarjota konkreettisia syitä ja mahdollisuuksia käsityöperinnön jatkamiseen, jakamiseen ja soveltamiseen uusissa yhteyksissä (Kilpimaa ym., 2021). Perinnön soveltamisen tulee kuitenkin olla kulttuurisensitiivistä ja eettistä: esimerkiksi alkuperäiskansojen käsityön omiminen ei ole hyväksyttävää, vaikka sille olisi kaupallista kysyntää.

Käsityömateriaalista tai -perinteestä käynnistyvä revitalisaatio voi toteutua eri keinoin ja tuottaa erilaisia vaikutuksia identiteetin vahvistumisesta aina taloudellisiin vaikutuksiin (kuva 1). Nyky- ja yhteisötaide muodostavat yhden keskeisen kulttuurisen elvyttämisen foorumin. Ne tarjoavat tilan, jossa perinteitä voidaan tarkastella, tulkita ja aktivoida tämän ajan yhteiskunnallisten, ekologisten ja identiteettipoliittisten keskustelujen kontekstissa. Taide voi näin toimia sekä muistamisen että innovoimisen tilana. Arktinen taide – johon sisältyvät muun muassa kuvataide, nykytaide, käsityö ja muotoilu – sisältää usein käsityöperinteen jatkamisen ja uudelleen tulkitsemisen muotoja. Taidekasvatuksessa kehitetään pedagogisia lähestymistapoja, joissa perinteitä elvytetään tavoitteellisesti ja kytketään nykyajan sosiopoliittisiin ja ekologisiin keskusteluihin ja kestävyysorientaatioon (Huhmarniemi & Jokela, 2025; Jokela & Hiltunen, 2024).

Perinteen jatkuminen nähdään kulttuurisena rikautena ja kestävyden ilmentymänä. Samalla oletetaan, että ihmisten omakohtaisen juurtuneisuuden ja kulttuuriin kuulumisen kokemus vaikuttaa heidän vastuullisuuden tunteeseensa ja sitä kautta myös kestävän elämäntavan omaksumiseen. Irrallisuuden kokemus historiasta ja kulttuuriperinnöstä voi johtaa yksilöiden ja yhteisöjen välinpitämättömyyteen, kun taas kokemus vastuullisuudesta ja oman toiminnan merkityksellisyydestä vahvistaa kestävyysorientaatiota (Salonen & Salonen, 2023). Käsityöperinteen elvyttämisen yhteiskunnallisen tarve liittyy tällaiseen juurtuneisuuden kokemuksen merkitykseen. Käsityöperinteen jatkaminen tukee vahvistaa yksilön kokemusta kiinnittymisestä, vastuusta sekä suhteesta menneisiin ja tuleviin sukupolviin ja kulttuuriyhteisöön.

Aineettoman kulttuuriperinnön ja käsityöperinnön elvyttäminen on tutkimusaihe, joka kiinnostaa kansainvälisesti. Esimerkiksi Wang ym. (2023) ovat tutkineet näyttelysuunnittelua keinona tuoda perinteiset käsityöt osaksi nykypäivää, lisätä kiinnostusta perinteeseen tai käsityöperintöön. Heidän mukaansa onnistunut revitalisaatio edellyttää kulttuuristen elementtien luovaa käyttöä, vuorovaikutteisuutta, teknologian hyödyntämistä ja eri toimijoiden yhteistyötä. Myös Fetzerin (2025) mukaan käsityöperinnön arvostaminen, maineen rakenta-

minen ja siirtäminen uusiin toimintaympäristöihin tukevat perinnekäsityön jatkuvuutta, muutosta ja luovuutta.

Fetzer (2025) esittää kolme perinnekäsityön revitalisaation strategiaa: säilyttämisen, eriyttämisen ja yhdistämisen. Säilyttäminen tarkoittaa perinteen vaalimista mahdollisimman muuttumattomana, jolloin käsityöläiset pyrkivät ylläpitämään alkuperäisiä materiaaleja, tekniikoita, estetiikkaa ja merkityksiä ja autenttisuus ja jatkuvuus korostuvat. Eriyttäminen viittaa siihen, että perinne ja uudistuminen pidetään erillään eri konteksteissa. Sama toimija voi siis esimerkiksi tuottaa perinteisiä tuotteita yhdelle yleisölle ja kokeilevampia, nykyaikaisempia tuotteita toiselle ilman, että nämä sekoittuvat keskenään. Yhdistämisen strategia puolestaan tarkoittaa luovaa prosessia, jossa perinteisiä tekniikoita, materiaaleja tai merkityksiä yhdistetään uusiin muotoihin, käyttötarkoituksiin tai estetiikkaan, jolloin syntyy jotain samanaikaisesti juurtunutta ja innovatiivista (Fetzer, 2025). Tässä Villan Inno-hankkeessa tuotettu revitalisaation malli painottuu yhdistämisen strategiaan.

Lapin yliopistossa on aiemmin tutkittu käsityöperinnön elvyttämistä nykytaiteen ja arktisen taiteen foorumeilla (Huhmarniemi, 2021; Huhmarniemi & Jokela, 2020; Härkönen ym., 2018). Paikallisen ja alueellisen kulttuurin arvostaminen ja elvyttäminen on nähty kulttuurisen kolonialismin vastavoimana (Jokela & Huhmarniemi, 2021). Huomiota on kiinnitetty myös pohjoisten toimintaympäristöjen kulttuuriseen moninaistumiseen ja sen arvoon (Huhmarniemi & Hiltunen, 2022) sekä perinnekäsityöhön yhdistävänä kokemuksena (Kovero & Kravtsov, 2024). Perinnekäsityö on liitetty myös osaksi laajempaa elämäntavan ja ekokulttuurin elvyttämistä (Huhmarniemi ym., 2024; Stöckell, 2021). Villakäsityöperinnön elvyttämiseen liittyy niin alueellisuuden ja monikulttuurisuuden kuin ekokulttuurin ulottuvuuksia.

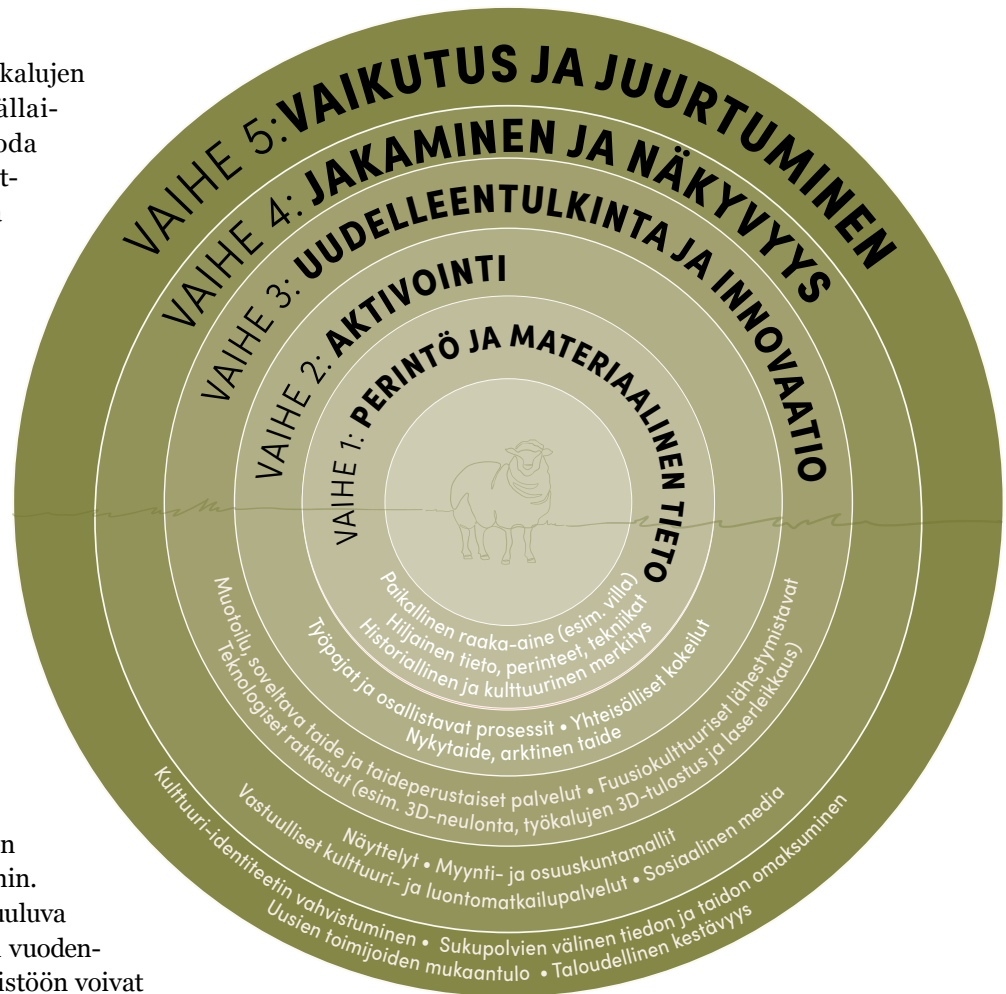
Ekokulttuurinen ja teknologinen revitalisaatio

Osa perinteisistä käsityötavoista ja -työkaluista muuntuu nykyisten materiaalien ja teknologioiden myötä. Digitaaliset suunnitteluvälineet, 3D-tulostus ja laserleikkaus voivat toimia esimerkiksi apuvä-

lineinä ja perinteisten työkalujen uudelleentulkinnassa. Tällainen revitalisaatio voi tuoda käsityöperinteen elementtejä osaksi valtavirtaista nykykulttuuria. Samalla on kuitenkin syytä pohdita digitalisaation vaikutuksia, sillä se voi tukea perinteen jatkumista mutta myös irrottaa tekemisen kehoillisuudesta ja materiaalisesta ulottuvuudesta. Keskeistä on arvioida, milloin teknologia rikastaa ja mahdollistaa perinnettä ja milloin selästä sen merkityksiä.

Revitalisaatio ei kohdistu ainoastaan käsityön visuaaliseen ilmeeseen vaan myös tekemisen tapoihin. Perinteiseen käsityöhön kuuluva hitaus sekä kiinnittyminen vuodenviertoon ja luonnonympäristöön voivat itsessään muodostaa revitalisaation ytimen. Esimerkiksi villan kasvi- ja sienivärjäyksen elvyttäminen kulttuurisena käytäntönä uusintaa tapaa olla vuorovaikutteisessa suhteessa maahan. Kyse on ekokulttuurisesta elvyttämisestä eli kulttuurin ja luonnonympäristön yhteen kietoutuneisuuden jatkamisesta (Huhmarniemi & Jokela, 2020; Huhmarniemi ym. tulossa). Myös hidastaminen, vastakohtana käsityön tehostamiselle ja nopeuttamiselle, voi olla kulttuurinen ja ekologinen kannanotto. Kun kiihtyvä kuluttaminen ja jatkuva kiire kuluttavat luonnonvaroja yhä nopeammin, hitauden harjoittamiselle on ekologisia ja kulttuurisia perusteita.

Myös perinteen oppimisen tapoja voidaan revitalisoida. Käsityötaitojen oppiminen suoraan perinteisen tiedon haltijoilta jatkaa oppimisperinnettä ja vahvistaa sukupolvien välistä yhteyttä. Toisaalta nykuteknologia voi tukea oppimisprosessia tarjoamalla ajasta ja paikasta riippumatonta tukea esimerkiksi videotallenteiden avulla. Käsikirjat ja digi-

KUVA 2. Kulttuurisen revitalisaation kiertokulku.

taalliset ohjeet eivät kuitenkaan voi täysin korvata ihmisten välisiä kohtaamisia ja ruumiillista yhdessä oppimista. Opettajan kädestä pitäen antama ohjaus ja mahdollisuus ohjattuun materiaalisensitiivisyyden harjaannuttamiseen edellyttävät fyysistä ja vuorovaikutteista läsnäoloa.

Perinteiden paikallisuus ja fusiot

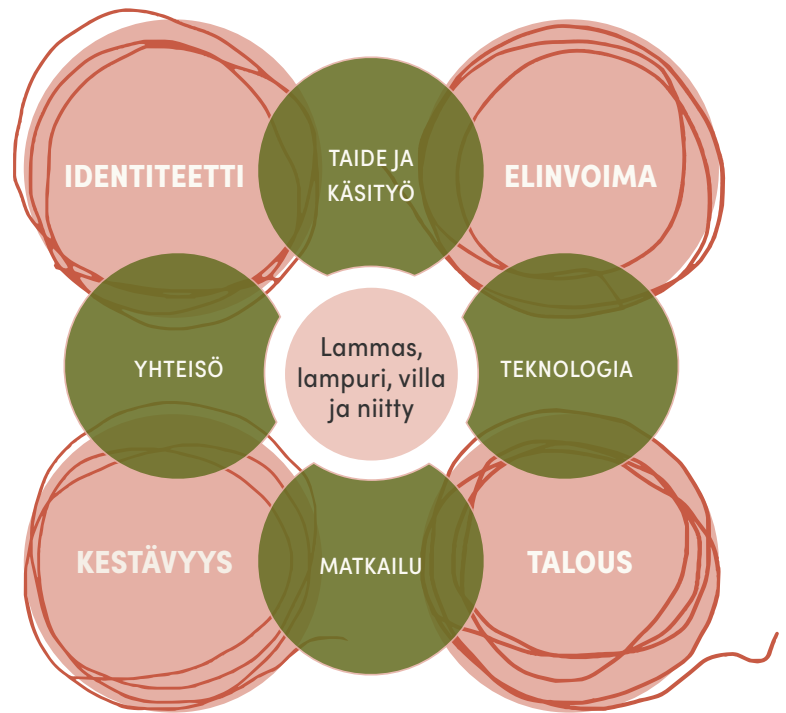
Perinne-käsityöt voidaan mieltää paikallisiksi ja ajattomiksi ilmiöiksi. Neulemallit, kirjontakuviot ja kansallispuvut toimivatkin monin tavoin alueellisina ja paikallisina identiteettisymboleina, sillä ne kertovat käsityön tekijän tai kantajan asuinpaikasta ja kuulumisesta yhteisöön. Samalla perinne-käsityöt eivät kuitenkaan ole syntyneet tyhjiössä. Ne ovat muotoutuneet vuorovaikutuksessa muiden kulttuurien kanssa.

Kulttuurienvälisyys (*interculturalism*) viittaa kulttuurien välisiin kohtaamisiin ja vaikutteiden vaihtoon (Lasonen ym. 2009; Loh, 2022). Perinnekäsityksissä tämä näkyy esimerkiksi siinä, miten tekniikat, kuviot tai materiaalit ovat kulkeutuneet alueelta toiselle kaupan, muuttoliikkeen tai käsityöläisten liikkumisen myötä. Vaikka käsityöperinne olisi vahvasti sidoksissa tiettyyn alueeseen, sen taustalla voi olla monikerroksinen historia, jossa paikallinen ja vieras kietoutuvat yhteen.

Transkulttuurisuus puolestaan kuvaa ilmiöitä, joissa kulttuuriset rajat hämärtyvät ja perinteet muotoutuvat toisiinsa sulautumalla (Dagnino, 2012; Juneja, 2019). Transkulttuurisessa tarkastelussa käsityö ei edusta vain yhtä kulttuuria, vaan se syntyy useiden kulttuuristen virtausten risteymissä. Esimerkiksi kansallispuvut voivat näyttäytyä vahvoina kansallisen identiteetin symboleina, vaikka niiden leikkaukset, värimaailmat tai koristelut pohjautuvat laajempiin eurooppalaisiin muotivirtauksiin tai historiallisesti jaettuihin estetiikkoihin. Kun ihmisten identiteetit ovat lisääntyvästi transkulttuurisia, käsityöt voivat heijastaa niitä.

Kun eri kulttuuriset vaikutteet yhdistyvät luovasti, voidaan puhua kulttuurisista fuusioista tai hybreistä (Bhabha, 1994). Tällaisessa kulttuurisessa muutoksessa perinne ei katoa, vaan se saa uusia muotoja. Käsityöläiset, suunnittelijat ja yhteisöt voivat tietoisesti yhdistää paikallista perinnettä, uusia materiaaleja ja globaaleja vaikutteita tavalla, joka kunnioittaa alkuperää mutta avaa tilaa uudelle. Tällaiset fuusiot voivat synnyttää sekä nykykäsityötä että uusia tapoja ilmaista alueellista identiteettiä. Fuusiot voivat kuitenkin herättää yhteisössä ristiriitoja tilanteissa, joissa käsityöperinteeseen sisältyy identiteettipoliittisia merkityksiä.

Perinnekäsityöt ovat yhtä aikaa paikallisia ja liikkuvia, juurtuneita, muuntuvia ja tunteita herättäviä. Ne rakentavat alueellista omaleimaisuutta mutta kertovat myös kulttuurisista kohtaamisista ja yhteyksistä. Näin tarkasteltuina käsityöperin-

KUVA 3. Villaekosysteemi Villalinnossa.

teet ovat uudistuva osa kulttuuria, jossa identiteetti, paikallishistoria ja kansainvälinen liikkuvuus vaikutteineen kietoutuvat toisiinsa. VillaInno-hankkeessa tarkasteltiin tällaista kulttuuristen vaikutteiden ja perinteiden kulkeutumista ja sulautumista käsityössä (Hernández Cervantes, 2025; Huhmar-niemi ym. 2025; Kovero & Kravtsov, 2024).

Perinnevillan käyttöä ja villakäsityöperinnettä revitalisoimassa

Perinnevillan käytön ja villakäsityöperinteen kulttuurinen revitalisaatio kytkeytyy erityisesti alueellisiin elinkeinoihin, maisemiin ja ekologisiin rytmeihin, toisin sanoen villan alkuperään, luonnonvärjäyksen materiaaleihin, käsin tekemisen hitauteen ja yhteisölliseen tiedonvälitykseen. Revitalisaatio tuo esiin villan aseman sekä arjen materiaalina että kulttuurisena merkitysten kantajana ja mahdollistaa perinteisten tekniikoiden ja symboliikan elpymisen osana nykyistä taiteellista, pedagogista ja kestävästä käsityökulttuurista. Näin käsityöperinne säilyy elävänä, muuntuvana ja merkityksellisenä osana nyky-yhteiskuntaa (Kuva 2).

Villan erityisyys liittyy myös sen materiaalisuu-

teen. Se on lämmin, hengittävä, muovautuva ja pitkäikäinen kuitu, joka soveltuu paikalliseen pien-tuotantoon. Parhaimmillaan villa kantaa tietoa alkuperästään eli lampaan rodusta, laidunalueesta, hoivasta ja käsittelyketjusta. Siksi sen käytön revitalisaatio tarkoittaa kokonaisen ekokulttuurisen järjestelmän uudelleen aktivoimista ja kestävyys-ten ulottuvuuksien punnitsemista. Villan käyttö voi tukea alueellista omavaraisuutta, pienyrittäjyyttä ja kiertotaloutta. Samalla se tarjoaa vastavoiman kertakäyttökulttuurille ja synteettisille materiaaleille.

Revitalisaation tarve on ilmeinen, kun villan arvo on monin paikoin heikentynyt teollisen tuotannon ja globaalien markkinoiden paineessa. Monilla alueilla raakavillaa ei enää kannata koota ja jalostaa, ja osa perinteisestä osaamisesta on kadonnut. Jopa puolet suomalaisten lampoloiden villasta päätyy ongelmajätteeksi (Piironen, 2024). Taustalla on monia historiallisia ja yhteiskunnallisia muutoksia, kuten teollistuminen, kaupungistuminen ja halvan ulkomaisen villan maahantuonti (Vertainen, 2018). Monet pienyrittäjät ja käsityöläiset toimivat kestävämmän villan puolesta (Hernández Cervantes, 2023).

Villaekosysteemin revitalisaatio

Villa on konkreettinen esimerkki luonnon ja kulttuurin yhteen kietoutumisesta. Se alkaa eläimestä – lampaasta – jonka hyvinvointi kiinnittyy lampurin toimintaan. Laiduntava lammas puolestaan muokkaa maisemaa siten, että se ylläpitää perinnebiotooppeja, ehkäisee umpeenkasvua ja vaikuttaa biodiversiteettiin. Näin villa kytkeytyy perinnemaiseen ja ekologiseen kestävyYTEEN.

Kun villa keritään, pestään, karstataan, kehrätään ja neulotaan tai kudotaan, materiaali, ihmisen työ, taito ja ruumiillinen tieto asettuvat vuorovaikutteiseen suhteeseen. Materiaali siirtyy käsityöläisen käsiin, ja tämä prosessi tekee näkyväksi riippuvuussuhteen luonnon ja ihmisen välillä. Luonnonvärjäyksessä yhteys syvenee, kun kasvit, sienet ja mineraalit sitovat maiseman kirjaimellisesti osaksi värjättyä villaa.

Villan kautta ekologinen rytmi – laidunnus, kerintäkausi ja värjäyskasvien keruu – liittyy kulttuuriseen rytmiin ja käsityöperinteen. Villa ilmenee niin talven kaulureissa ja villamyssyissä kuin juh-

lapäivinä puetuissa kansallispukujen kankaissa tai lapsiperheen elämänvaiheen huovutetuissa kesto-vaipoissa. Siksi perinnevillan käytön revitalisaatio voi toimia ekokulttuurisena elvyttämisenä: se vahvistaa ymmärrystä luonnon ja kulttuurin keskinäisestä riippuvuudesta samoin kuin kokemusta kiinnittymisestä luonnonperintöön ja kulttuuriperintöön. Villaekosysteemillä on merkitystä kulttuuriselle ja alueelliselle identiteetille, elinvoimalle, kestävyydelle ja taloudelle (Kuva 3).

Mikä on villan kulttuurinen symboliarvo?

Villainno-hankkeessa on koettu, että villa on lämpimyyden, suojan ja huolenpidon symboli. Se liittyy arkeen, selviytymiseen ja pohjoisissa olosuhteissa elämiseen. Villavaatteet ja -tekstiilit, kuten sukat, neuleet, huovat ja seinätekstiilit, kantavat mukanaan muistoja, paikallisia kuvioita ja sukupolvien välistä tietoa. Ne voivat toimia sekä yksilöllisen että kollektiivisen identiteetin ilmentäjinä.

Arktisessa ja pohjoisessa kontekstissa villa symboloi myös sopeutumista ilmastoon ja paikallisiin olosuhteisiin. Se kertoo kyvystä elää kylmässä ympäristössä ja hyödyntää eläinperäisiä materiaaleja kestävästi. Samalla villa on osa laajempaa käsityökulttuuria, jossa hitaus, huolellisuus ja pitkäikäisyys ovat keskeisiä arvoja.

Nykykontekstissa villan symboliarvo voi laajentua. Se voi edustaa ekologista vastuullisuutta, paikallisuutta ja vastarintaa pikamuotia vastaan. Se voi toimia merkinä tietoisesta kuluttamisesta ja halusta sitoutua materiaaliin, joka vanhenee arvokkaasti ja kestää aikaa. Perinnevillan käytön ja villakäsityön elvyttäminen onkin siis merkitysten, suhteiden ja arvojen uudelleen rakentamista ja aktivoimista.

Lähteet

- Bhabha, H. K. (1994). *The location of culture*. Routledge.
- Cunsolo, A., Shiwak, I., Wood, M., & The IlikKuset-Ilingannet Team. (2017). "You need to be a well-rounded cultural person": Youth mentorship programs for cultural preservation, promotion, and sustainability in the Nunatsiavut region or Labrador. Teoksessa G. Fondahl & G. N. Wilson (Toim.), *Northern sustainabilities: Understanding and addressing change in the Circumpolar world* (s. 285–316). Springer Polar Sciences.

Käsityöperinnön revitalisaation käytännöllisiä periaatteita

- Tutustu omiin juuriisi sekä synnyin- ja asuinalueesi kulttuuriperintöön.

Paikallinen tuntemus luo pohjan merkitykselliselle ja vastuulliselle toiminnalle.

- Tee yhteistyötä paikallisten tiedonhaltijoiden ja yhteisöjen kanssa.

Kunnioita elävää tietoa ja taitoa ja varmista, että perinnettä tulkitaan dialogissa, ei ulkopuolelta määritellen.

- Harjoita materiaalisensitiivisyyttä.

Tunnustele, haistele, kokeile ja havainnoi. Materiaalin ymmärtäminen alkaa kehollisesta kokemuksesta.

- Tunnista materiaalin alkuperä ja sen kytkökset laajempaan systeemiin.

Pohdi, miten maatalous, eläinten hyvinvointi, työntekijöiden oikeudet, tuotantoketjut ja kauppa liittyvät materiaaliin.

- Tee näkyväksi perinteen tarina.

Avaa muotoilutuotteesi tai välittämäsi käsityön taustat, merkitykset ja juuret: kerro, mistä materiaali ja mallit tulevat.

- Huomioi kulttuuriset oikeudet ja eettisyys.

Älä omi alkuperäiskansojen tai muiden yhteisöjen tietoa, taitoja tai symboleja ilman lupaa ja asianmukaista yhteistyötä.

- Dokumentoi ja välitä osaamista eteenpäin.

Tallenna prosesseja ja tue oppimisen jatkuvuutta tuleville sukupolville.

- Uudista ansaintalogiikkaa.

Taloudellinen kestävyys mahdollistaa jatkuvuuden. Pohdi, voitko ansaita kestävämmän käsityön tekijänä, opettajana tai palveluja tarjoavana yrittäjänä.

- Jaa taloudellinen hyöty oikeudenmukaisesti.

Huolehdi, että paikallisyhteisö, tiedonhaltijat ja tekijät hyötyvät toiminnasta.

- Salli muuntuminen, vältä museointia.

Revitalisaatio ei tarkoita perinteen jähmettämistä vaan sen elävää ja ajassa liikkuvaa jatkamista.

Dagnino, A. (2012). Transculturalism and transcultural literature in the 21st century. *Transcultural Studies*, 8(1), 1–14. <https://doi.org/10.1163/2375160600801001>

Echeverria, B., & Sparling, H. (2024). Heritage language revitalisation and music. *Journal of Multilingual and Multicultural Development*, 45(1), 1–8. <https://doi.org/10.1080/01434632.2022.2157006>

Fetzer, G. T. (2025). Days of future past: The tradition–novelty paradox and the endurance of heritage crafts. *Organization Studies*, 46(4), 471–497. <https://doi.org/10.1177/01708406251317267>

Hernández Cervantes, F. (2023). Arctic Wool: Perspectives on Sustainable Craft Practices. *Research in Arts and Education*, 2023(2), 85–98. <https://doi.org/10.54916/rae.131750>

Hernández Cervantes, F. (2025). Weaving wisdom: Community learning through wool crafts. *RUUKKU Taiteellisen tutkimuksen kausijulkaisu*, 22. <https://doi.org/10.22501/ruu.2410897>

Hernández Cervantes, F., & Huhmarniemi, M. (2023). Stitching for material sensitivity: From traditional to activist embroidery. *RUUKKU Taiteellisen tutkimuksen kausijulkaisu*, 20. <https://doi.org/10.22501/ruu.1927154>

Huhmarniemi, M. (2021). Arctic craftivism and revitalisation of crafting. *Invisibilidades*, 15, 54–63. <https://doi.org/10.24981/16470508.15.6>

Huhmarniemi, M., Cervantes, L., Kravtsov, T., Kovero, M., & Luiro, E. (2024). Embroidered stances as craftivism and ecoculture. Teoksessa T. Jokela, A. Manninen, & P. Berliner (toim.), *Mapping the new genre Arctic art education* (s. 122–125). Lapin yliopisto. <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2024120599976>

Huhmarniemi, M., Hernández Cervantes, F. & Ahmadi H. (2025). Felted futures: Crafting transformative learning experiences in the Arctic. *Education in the North*, 32(3). <https://doi.org/10.26203/ehk3-1b93>

Huhmarniemi, M., & Hiltunen, M. (2022). New genre Arctic art in the city of Rovaniemi: Promotion of de-Arctification and pluralism. Teoksessa S. Miettinen, E. Mikkonen, M. C. Loschiavo dos Santos, & M. Sarantou (Toim.), *Artistic cartography and design explorations towards the pluriverse* (s. 64–73). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781003285175-7>

Huhmarniemi, M., & Jokela, T. (2020). Arctic art and material culture: Northern knowledge and cultural resilience in the Northernmost Europe. Teoksessa L. Heininen, H. Exner-Pirot, & J. Barnes (toim.), *Arctic yearbook 2020: Climate change and the Arctic: Global origins, regional responsibilities?* <https://arcticyearbook.com/arctic-yearbook/2020/2020-scholarly-papers/350-arctic-art-and-material-culture-northern-knowledge-and-cultural-resilience-in-northernmost-europe>

- Huhmarniemi, M., & Jokela, T. (2025). Kuvataidekasvatus kestävyiden vipuvoimana. *Research in Arts and Education*, 2025(1), 140–164. <https://doi.org/10.54916/rae.145623>
- Huhmarniemi, M., Jokela, T., & Luostarinen, N. (tulossa). Taideperustaista ekokulttuurista innostamista.
- Härkönen, E., Huhmarniemi, M., & Jokela, T. (2018). Crafting sustainability: Handcraft in contemporary art and cultural sustainability in the Finnish Lapland. *Sustainability*, 10(6), 1907. <https://doi.org/10.3390/su10061907>
- Jokela, T., & Hiltunen, M. (2024). New genre Arctic art education as a way of knowing with the North. Teoksessa T. Jokela, M. Huhmarniemi, & K. Burnett (Toim.), *Relate North: New genre Arctic art education beyond borders* (s. 12–37). InSEA Publications.
- Jokela, T., & Huhmarniemi, M. (2021). Stories transmitted through art for the revitalization and decolonization of the Arctic. Teoksessa R. Sørly, T. Ghaye, & B. Kårtveit (Toim.), *Stories of change and sustainability in the Arctic regions* (s. 57–71). Routledge.
- Juneja, M. (2019). ‘A very civil idea...’: Art history and world-making—with and beyond the nation. Teoksessa L. Abu-Er-Rub, C. Brosius, S. Meurer, D. Panagiotopoulos, S. Richter (Toim.), *Engaging transculturality: Concepts, key terms, case studies* (s. 293–316). Routledge.
- Kilpimaa, P., Kugapi, O., & Laivamaa, L. (toim.). (2021). *Käsityömatkailun polulla: Miten teet luovuudesta elämyksen?* Lapin yliopisto. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-337-262-7>
- Knuuttila, S. (2019). Karjalan kielen revitalisaatio: Ruohonjuuritason elvytystä kielipolitiikan raameissa. Teoksessa P. Suutari & O. Davydova-Minguet (Toim.), *Joustavat etnisyydet: Identiteettiprosessit Venäjän Karjalassa*. Suomen kansantietouden tutkijain seura.
- Kovero, M., & Kravtsov, T. (2024). Stitching through boundary lines: Collaborative art for connectedness. Teoksessa T. Jokela, M. Huhmarniemi, & K. Burnett (Toim.), *Relate North: New genre Arctic art education beyond borders* (s. 114–135). InSEA Publications.
- Lasonen, J., Halonen, M., Kemppainen, R. P., & Teräs, M. (2009). Monikulttuurisuus, kulttuurienvälisyys ja osaamisen tunnustuksen tarve. Teoksessa J. Lasonen, & M. Halonen (Toim.), *Kulttuurienvälinen osaaminen koulutuksessa ja työelämässä* (s. 9–21). Suomen kasvatustieteellinen seura. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-7411-20-9>
- Lakkala, A., West, H., & Torikka, X. (2017). Saamelaisnaisten muinainen, mahdollisesti syntisenä kielletty sarvilakki halutaan jälleen käyttöön. *Yle*. <https://yle.fi/a/3-9743691>
- Loh, S. H. (2022). The continued relevance of multiculturalism: Dissecting interculturalism and transnationalism. *Ethnic and racial studies*, 45(3), 385–406. <https://doi.org/10.1080/01419870.2021.1963459>
- Matahaere-Atariki, D. (2017). Cultural revitalisation and the making of identity within Aotearoa New Zealand. Te Puni Kōkiri. <https://www.tpk.govt.nz/en/mo-te-puni-kokiri/corporate-documents/o-ma-tou-mohiotanga/maori-language-culture/cultural-revitalisation-and-the-making-of-identity>
- Piironen, S. (2024). Suomalainen villalanka voisi olla maailmanluokan megatrendi – esteenä raha ja tahtotila. *Kotiliesi*. <https://kotiliesi.fi/kasityo/suomalainen-villalanka-2/>
- Qu, M., & Cheer, J. M. (2021). Community art festivals and sustainable rural revitalisation. *Journal of Sustainable Tourism*, 29(11–12), 1756–1775. <https://doi.org/10.1080/09669582.2020.1856858>
- Salonen, A., & Salonen, E. (2023). Systeeminen ymmärrys – avain kestävään tulevaisuuteen. Teoksessa P. Uusikylä & H. Jalonen (toim.), *Epävarmuuden aika: Kuinka ymmärtää systeemistä muutosta?* (s. 254–274). Into.
- Stöckell, A. (2021). Puulusikat retkinuotion äärellä: Metsä, käsityö ja taide dialogin virittäjinä. Teoksessa T. Jokela, M. Kovero, & M. Huhmarniemi (Toim.), *Taide avartaa matkailualaa Lapissa* (s. 22–33). Lapin yliopisto. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-337-300-6>
- Uzawa, K. (2019). What does Ainu cultural revitalisation mean to Ainu and Wajin youth in the 21st century?: Case study of Urespa as a place to learn Ainu culture in the city of Sapporo, Japan. *AlterNative : an international journal of Indigenous peoples*, 15(2), 168–179. <https://doi.org/10.1177/1177180119846665>
- Valkama, J. (2016). Msit no’kmaq – Kaikki yhteytemme: Henkinen perinne mi’kmaq-intiaanien ympäristösuhteessa. *Uskonnotutkija*, 5(1). <https://journal.fi/uskonnotutkija/article/view/64625>
- Vertainen, K. (2018). Suomalaisen lampaan lähihistoria. *Lammas & vuohi 4/2018*, 22–29.
- Wager, A. C., & Berriz, B. R. (2023). *Art as a way of listening: Centering student and community voices in language learning and cultural revitalization*. Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781003302186>
- Wang, S., Zhang, L., & Zhao, J. (2023). Research on the strategy of promoting the revitalization of traditional crafts by personalized design in intangible cultural heritage exhibition. *SHS Web of Conferences*, 162, 01023. <https://doi.org/10.1051/shsconf/202316201023>

